

УДК 347.921.8(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.45>

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ МОЛОДІ У ПРАВОЗАХИСНІЙ СФЕРІ

Омельчук Л.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
ДВНЗ «Державний Податковий університет»
ORCID: 0000-00 02-2457-0118*

Ютовець О.С.,

*здобувачка 4-го курсу
ОР «Бакалавр»
ДВНЗ «Державний податковий університет»
ORCID: 0009-0007-3844-6875*

Підгородецький В.О.,

*здобувач 2-го курсу
ОР «Магістр»
ДВНЗ Державний податковий університет»
ORCID: 0000-0001-7812-7384*

Омельчук Л.В., Ютовець О.С., Підгородецький В.О. Безоплатна правнича допомога в Україні: виклики сьогодення та потенціал молоді у правозахисній сфері.

У статті проаналізовано інститут безоплатної правничої допомоги як ключовий інструмент реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу в умовах воєнного стану. Розкрито зміст і функціональне призначення безоплатної первинної правничої допомоги та безоплатної вторинної правничої допомоги, окреслено коло суб'єктів, які долучаються до їх надання. Окрему увагу приділено ролі юридичних клінік як дієвих осередків первинного консультування, правопросвітництва й практичної підготовки майбутніх правників (на прикладі діяльності навчальної лабораторії «Юридична клініка» навчально-наукового інституту права Державного податкового університету).

Доведено, що попри значну соціальну місію, система безоплатної правничої допомоги функціонує в умовах комплексних викликів. Серед основних проблем виокремлено недостатнє фінансування, яке спричиняє затримки виплат адвокатам, стримує розвиток матеріально-технічної бази та правопросвітницьких заходів, а також ускладнює доступ до правничих послуг внаслідок «оптимізації мережі» й скорочення частини місцевих центрів. Наголошено на кадровому дефіциті: нестачі кваліфікованих адвокатів у віддалених і прифронтових регіонах, недоукомплектованості штатів центрів, зниженні зацікавленості адвокатів у співпраці через низькі ставки та несвоєчасність оплати. Окреслено також проблему недостатньої правової обізнаності громадян щодо можливостей отримання допомоги та суб'єктів її надання, що знижує ефективність правозахисту для вразливих груп.

Разом із тим, у статті підкреслено досягнення системи БПД у період війни: зростання кількості звернень громадян, посилення довіри до інституції, а також помітний прогрес у цифровізації та спрощенні доступу до послуг через розширення можливостей електронного звернення. Обґрунтовано, що подальша стійкість системи БПД значною мірою залежить від поєднання фінансового забезпечення, запровадження дієвих мотиваційних механізмів для адвокатів, територіальної доступності та системної правопросвіти. Визначено перспективним напрямом модернізації залучення молоді (студентів-правників, волонтерів) через юридичні клініки та

партнерські програми з центрами БПД, що сприяє формуванню нової правової культури, розвитку практичних компетентностей і посиленню правозахисного потенціалу держави. Зроблено висновок, що інститут безоплатної правничої допомоги в умовах воєнного стану є не лише механізмом доступу до правосуддя, а й важливою платформою консолідації державних, професійних і громадських ресурсів задля захисту прав людини та утвердження принципу верховенства права.

Ключові слова: безоплатна правничка допомога, первинна правничка допомога, вторинна правничка допомога, доступ до правосуддя, юридичні клініки, правопросвіта, цифровізація, воєнний стан.

Omelchuk L.V., Yutovets O.S., Pidgorodetsky V.O. Free legal aid in Ukraine: current challenges and the potential of young people in the field of human rights protection.

The article analyzes the institution of free legal aid as a key instrument for realizing the constitutional right to professional legal assistance in conditions of martial law. It reveals the content and functional purpose of free primary legal aid and free secondary legal aid, and outlines the range of entities involved in providing them. Particular attention is paid to the role of legal clinics as effective centers for primary counseling, legal education, and practical training of future lawyers (using the example of the activities of the Legal Clinic training laboratory of the Educational and Scientific Institute of Law of the State Tax University).

It has been proven that despite its significant social mission, the free legal aid system operates under complex challenges. Among the main problems are insufficient funding, which causes delays in payments to lawyers, hinders the development of material and technical resources and legal awareness activities, and complicates access to legal services due to “network optimization” and the reduction of some local centers. The report highlights a shortage of personnel: a lack of qualified lawyers in remote and frontline regions, understaffing of centers, and a decline in lawyers’ interest in cooperation due to low rates and late payments. The problem of insufficient legal awareness among citizens regarding the possibilities of obtaining assistance and the entities providing it was also outlined, which reduces the effectiveness of legal protection for vulnerable groups.

At the same time, the article highlights the achievements of the legal aid system during the war: an increase in the number of requests from citizens, greater trust in the institution, and noticeable progress in digitization and simplifying access to services through the expansion of electronic request options. It is argued that the further sustainability of the legal aid system largely depends on a combination of financial support, the introduction of effective incentive mechanisms for lawyers, territorial accessibility, and systematic legal education. A promising direction for modernization is identified as involving young people (law students, volunteers) through legal clinics and partnership programs with legal aid centers, which contributes to the formation of a new legal culture, the development of practical competencies, and the strengthening of the state’s human rights protection potential. It is concluded that the institution of free legal aid in a state of martial law is not only a mechanism for access to justice, but also an important platform for consolidating state, professional, and public resources to protect human rights and uphold the principle of the rule of law.

Key words: free legal aid, primary legal aid, secondary legal aid, access to justice, legal clinics, legal education, digitalization, martial law.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану, спричиненого збройною агресією російської федерації проти України, істотно зросла потреба у доступних і ефективних механізмах захисту прав і свобод людини. Масове внутрішнє переміщення населення, руйнування інфраструктури, соціально-економічна нестабільність, зростання кількості правових конфліктів та вразливість окремих категорій громадян актуалізували роль інституту безоплатної правничої допомоги як одного з ключових інструментів реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу.

Разом із тим, сучасне функціонування системи безоплатної правничої допомоги в Україні супроводжується низкою системних проблем, зокрема недостатнім фінансуванням, кадровим дефіцитом, нерівномірною територіальною доступністю правничих послуг, а також недостатнім рівнем правової обізнаності населення щодо можливостей отримання такої допомоги. Ці чинники негативно впливають на ефективність правозахисної діяльності держави та ускладнюють забезпечення реального доступу до правосуддя, особливо для соціально вразливих груп населення.

Водночас в умовах трансформації правової системи та активної цифровізації публічних послуг зростає значення участі молоді у правозахисній сфері. Студенти-правники, юридичні клініки та молодіжні ініціативи дедалі активніше долучаються до надання первинної правничої допомоги, правопросвітницької діяльності та формування нової правової культури. Однак потенціал молоді у системі безоплатної правничої допомоги досі залишається недостатньо систематизованим і потребує наукового осмислення в контексті сучасних викликів воєнного часу.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз функціонування системи безоплатної правничої допомоги в Україні в умовах воєнного стану, визначення ключових викликів її діяльності, а також обґрунтування ролі та потенціалу молоді у сфері правозахисту як перспективного ресурсу зміцнення доступу до правосуддя, розвитку правової культури та підвищення ефективності реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми безоплатної правничої допомоги у своїх працях розглядали такі науковці, як: Хондогій І.В., Яновська О.Г., Кармазіна К.Ю., Гончарук Ю.О., Вільчик Т.Б., Власова Г.П., Головацький І.Ю., Маляренко В.Т., Михеєнко М.М.

Вклад основного матеріалу. Воєнна агресія російської федерації проти України, що розпочалася у 2014 році та набула повномасштабного характеру з 24 лютого 2022 року, призвела до безпрецедентної гуманітарної, соціальної та правової кризи. У таких умовах питання забезпечення основоположних прав і свобод людини набуло особливої актуальності. Одним із ключових механізмів реалізації права кожного на захист своїх прав є інститут безоплатної правничої допомоги, гарантований Конституцією України.

Відповідно до ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу [1]. У випадках, передбачених законом України «Про безоплатну правничу допомогу», ця допомога надається безоплатно. Дане положення не просто гарантує кожному право на правничу допомогу, а й зобов'язує державу активно діяти, щоб забезпечити такий доступ для всіх, хто цього потребує, особливо в складних умовах, як-от під час війни. Безоплатна правнича допомога за критерієм доступу до судочинства поділяється на безоплатну первинну правничу допомогу (БППД) та безоплатну вторинну правничу допомогу (БВПД).

Безоплатна первинна правнича допомога - це державна гарантія, що включає інформування громадян про їхні права, надання консультацій, допомогу у складанні непроцесуальних документів (заяв, скарг, звернень тощо), сприяння в отриманні вторинної допомоги та підтримку в альтернативному врегулюванні спорів, зокрема через медіацію [2]

Цей вид правничої допомоги є початковим етапом у системі державного забезпечення доступу до правосуддя, а в умовах воєнного стану – ще й дієвим інструментом захисту прав вразливих верств населення. Особливо важливу роль у цьому процесі на місцевому та регіональному рівнях відіграють юридичні клініки при закладах вищої освіти, які не лише забезпечують безоплатні первинні консультації, а й сприяють підвищенню правової обізнаності громадян, посилюють інституційні спроможності суб'єктів правозахисної діяльності. Наприклад, навчальна лабораторія «Юридична клініка» навчально-наукового інституту права Державного податкового університету протягом останніх чотирьох років надала правничу допомогу понад 3500 громадянам та успішно залучила до практичної підготовки більше ніж 150 студентів-правників.

Безоплатна вторинна правнича допомога забезпечує рівний доступ до правосуддя шляхом надання комплексу юридичних послуг: представництва інтересів у судах та інших державних органах, складання процесуальних документів, захисту у кримінальних провадженнях та супроводу виконання судових рішень [2]. Цей вид допомоги гарантує повний юридичний супровід та ефективний захист прав громадян у справах будь-якої складності.

В Україні безоплатну правничу допомогу можуть надавати різні суб'єкти, залежно від виду допомоги (первинна чи вторинна) та статусу особи, яка звертається по таку підтримку [2]. Основу системи надання правничої допомоги становлять органи державної влади та місцевого самоврядування, які у межах своїх повноважень інформують громадян про їхні права, надають консультації та роз'яснення щодо механізмів їх реалізації. Особливе місце займають центри з надання безоплатної вторинної правничої допомоги - державні установи, створені з метою забезпечення доступу до правосуддя для соціально незахищених верств населення, таких як малозабезпечені особи, учасники бойових дій, внутрішньо переміщені особи, особи з інвалідністю, постраждалі від домашнього насильства. Ці центри залучають адвокатів для здійснення захисту, представництва в судах і складання процесуальних документів, укладаючи з ними договори про надання правничих послуг.

Окрім державних структур, до процесу надання безоплатної правничої допомоги активно долучаються громадські організації та правозахисні центри, які зосереджуються на конкретних питаннях - захист прав людини, підтримка біженців, осіб з уразливих груп. Важливим учасником системи є також юристи та адвокати, які на підставі договорів із центрами БВПД або за підтримки міжнародних донорів надають правничу допомогу в межах визначених законом ситуацій.

Окрему категорію становлять студенти-юристи, які в рамках освітнього процесу, зокрема через діяльність юридичних клінік при закладах вищої освіти, надають первинну правничу допомогу населенню – здебільшого у формі консультування, підготовки звернень або скарг. Їхня участь здійснюється під супроводом досвідчених викладачів і практикуючих юристів та адвокатів, що дозволяє не лише забезпечити якість допомоги, а й сформувати у майбутніх фахівців практичні навички та правничу етику.

Сучасна система безоплатної правничої допомоги в Україні виконує важливу роль у забезпеченні доступу громадян до реалізації своїх прав, однак функціонування цієї системи супроводжується низкою серйозних викликів, які впливають як на її ефективність, так і на спроможність залишатися стабільною та доступною у довгостроковій перспективі. У контексті воєнного стану, соціально-економічної нестабільності та зростаючого запиту на юридичну підтримку з боку вразливих верств населення, ці виклики набувають особливої актуальності.

По-перше, недостатнє фінансування залишається однією з головних проблем, що ускладнює розвиток системи БПД. Обмеженість бюджету спричиняє затримки виплат адвокатам, гальмує оновлення матеріальної бази та проведення правопросвітницьких заходів. Наслідком фінансового дефіциту стала «оптимізація мережі», яка призвела до ліквідації частини місцевих центрів. У багатьох випадках це ускладнило доступ до юридичних послуг для мешканців сільської місцевості, змушуючи їх долати значні відстані до найближчого пункту допомоги. Таким чином, недофінансування не лише гальмує розвиток системи, а й ставить під загрозу принцип рівного доступу до правосуддя.

По-друге, система стикається з кадровими труднощами, зокрема дефіцитом кваліфікованих адвокатів у сільських районах та віддалених територіях. Через відсутність належних мотиваційних механізмів або складні умови праці не всі правники готові співпрацювати з системою БПД, особливо у справах, що потребують значного часу та зусиль.

Крім того, серйозна нестача кадрів спостерігається і в самих центрах. Навіть там, де вони офіційно працюють, штат часто недоукомплектований. Мала кількість працівників не дозволяє вчасно опрацювати велику кількість звернень, що призводить до надмірного навантаження на персонал та затримок у наданні допомоги громадянам.

Тенденція до кадрового дефіциту підтверджується і результатами останнього конкурсу, проведеного у 2025 році. Загалом для участі було зареєстровано лише 336 адвокатів, що свідчить про значне зниження інтересу до співпраці порівняно з попередніми роками. За результатами оцінювання, до системи було відібрано 307 нових адвокатів.

Ситуація в окремих регіонах залишається вкрай напруженою. Зокрема, у Херсонській області на конкурс не зареєструвався жоден адвокат (0 заявок), що означає повну відсутність поповнення кадрового резерву в цьому регіоні. Мінімальні показники зафіксовано у Житомирській (5 відібраних адвокатів), Кіровоградській (4 відібраних), Сумській та Чернігівській областях (по 6 відібраних адвокатів). Навіть у великих містах спостерігається низька зацікавленість: наприклад, у Київській області до роботи залучено лише 16 нових фахівців, а у Харківській – 11. Такі цифри демонструють, що темпи поповнення системи новими кадрами не встигають компенсувати навантаження, особливо у прифронтових та деокупованих територіях. [3].

Низький рівень оплати праці також є суттєвим фактором, що впливає на мотивацію адвокатів. За даними опитування Вищої школи адвокатури НААУ, 17,9% адвокатів вказали на постійні затримки оплати за надання БПД, а ще 17,9% – на низький рівень оплати послуг [4]. За даними Національної асоціації адвокатів України (НААУ), погодинна ставка оплати адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, становить 151 грн. Ця сума є фіксованою незалежно від складності справи та фактично витраченого часу. Наприклад, участь адвоката у досудовому розслідуванні злочину середньої тяжкості оплачується за 5-7 годин, що становить від 755 до 1057 грн, а участь у судовому розгляді - за 13-16 годин, тобто від 1963 до 2416 грн [5]. Тоді як у приватній практиці гонорари адвокатів значно вищі. Письмова консультація може коштувати від 1000 грн, а комплексне ведення кримінального процесу - від 15 000 грн на стадії досудового

слідства та від 30 000 грн на стадії судового провадження. У деяких випадках погодинна ставка адвоката в офісі становить 3200 грн, а поза межами офісу – 4800 грн.

Таким чином, для забезпечення ефективного функціонування системи безоплатної правничої допомоги необхідно розробити та впровадити дієві мотиваційні механізми для адвокатів, а також забезпечити належний рівень оплати праці та своєчасні виплати.

По-третє, проблемою залишається недостатній рівень правової поінформованості громадян щодо наявних можливостей отримати безоплатну допомогу та суб'єктів її надання. Це знижує ефективність правозахисту в Україні, оскільки багато осіб просто не знають, що мають право безоплатну правничу допомогу. Проте у цьому контексті варто відзначити, що система безоплатної правничої допомоги в Україні попри наявні системні проблеми продовжує ефективно забезпечувати доступ громадян до правосуддя, особливо в умовах воєнного стану. Нами було проаналізовано досягнення системи безоплатної правничої допомоги в Україні за останні декілька років. Так, щодо загальних показників діяльності системи безоплатної правничої допомоги, то спостерігається стійка позитивна динаміка: лише у 2023 році зафіксовано понад 563,6 тисячі звернень громадян до точок доступу до правничої допомоги. Такий показник є яскравим свідченням зростання рівня обізнаності населення щодо своїх прав, а також високої довіри суспільства до інституцій безоплатної правничої допомоги як надійного інструменту захисту прав та свобод [5].

Попри виклики, які постають перед системою безоплатної правничої допомоги, є і хороші показники, зокрема важливим досягненням, що заслуговує на особливу увагу, є те, що у 2023 році система безоплатної правничої допомоги в Україні продемонструвала значний прогрес у впровадженні цифрових технологій, що сприяло підвищенню доступності та ефективності надання правничих послуг громадянам. Зокрема, було зафіксовано суттєве зростання кількості онлайн-звернень за правничою допомогою, що свідчить про успішну адаптацію системи БПД до сучасних технологічних викликів.

Такий прогрес став можливим завдяки впровадженню низки законодавчих змін. 3 серпня 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги», який передбачає спрощення процедур звернення за правничою допомогою, зокрема через електронні засоби зв'язку. Цей закон також змінив назву Закону України «Про безоплатну правову допомогу» на «Про безоплатну правничу допомогу», що відображає прагнення до уніфікації термінології та наближення до європейських стандартів. Крім того, 7 листопада 2023 року Кабінет Міністрів України затвердив постанову № 1163, яка вносить зміни до низки нормативно-правових актів, що регулюють питання надання безоплатної правничої допомоги, спрямовані на приведення нормативно-правової бази у відповідність до нових законодавчих вимог та сприяють подальшій цифровізації процесів надання правничої допомоги [6]. Завдяки цим законодавчим ініціативам особи отримали можливість звертатися за безоплатною правничою допомогою через електронну пошту, месенджери та інші онлайн-сервіси, що значно спростило доступ до юридичних послуг, особливо для мешканців віддалених регіонів та осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Водночас розвиток і модернізація системи БПД значною мірою пов'язані з участю молодих правників, які дедалі активніше долучаються до правозахисної діяльності. У сучасному демократичному суспільстві молодь відіграє ключову роль у формуванні нової правової культури, просуванні принципів верховенства права та захисту прав людини. Одним із ефективних механізмів реалізації цього потенціалу є залучення молоді до діяльності у сфері безоплатної правничої допомоги, яка вже стала не лише інструментом доступу до правосуддя, а й важливою освітньо-правовою платформою.

Система БПД в Україні активно створює можливості для включення студентів-правників, молодих юристів та волонтерів до процесу надання правничої допомоги. Зокрема, юридичні клініки в університетах співпрацюють із місцевими центрами з надання БПД, що дозволяє молоді отримувати практичний досвід, взаємодіяти з клієнтами, брати участь у консультуванні, правопросвітницькій роботі та навіть у супроводі окремих правових кейсів під керівництвом досвідчених фахівців. Участь у таких програмах дозволяє студентам не лише засвоювати правові норми на практиці, але й розвивати навички комунікації, етичної поведінки, аналізу юридичних ситуацій, а також набувати реального уявлення про виклики у сфері захисту прав людини, особливо в умовах воєнного стану.

Проте чому саме молодь стає незмінною рушійною силою у сфері правозахисту? На нашу думку, це пояснюється кількома чинниками. По-перше, технологічна обізнаність сучасної молоді є однією з їхніх головних переваг. Вони виростили в цифрову епоху, тому вільно орієнтуються в соціальних мережах, онлайн-платформах та інструментах комунікації. Це дозволяє їм не лише швидко отримувати й поширювати інформацію, а й активно впливати на громадську думку. Молодь має змогу оперативно реагувати на випадки порушення прав людини, миттєво публікувати відео- та фотодокази, залучати однодумців і створювати потужні інформаційні кампанії.

По-друге, сучасна молодь володіє глобальним баченням суспільних процесів, що стало можливим завдяки широкому доступу до інформації та спілкування через інтернет. Соціальні мережі, новинні ресурси та міжнародні платформи дають змогу молодим людям стежити за подіями у світі в реальному часі, порівнювати ситуації в різних країнах і бачити спільні закономірності у порушеннях прав людини. Це формує в них глибше розуміння того, як локальні проблеми пов'язані зі світовими тенденціями, наприклад, з глобальною нерівністю, міграцією чи зміною клімату. Завдяки цьому молодь здатна мислити не лише в масштабах свого міста чи країни, а й усвідомлювати, як міжнародна солідарність і спільні дії можуть допомогти у розв'язанні загальнолюдських проблем.

По-третє, завдяки відкритості до нового молоді люди сміливо експериментують, впроваджують креативні ідеї та шукають нестандартні шляхи розв'язання складних проблем. У сфері захисту прав людини така гнучкість і здатність до швидкої адаптації є надзвичайно важливою, адже світ постійно змінюється і вимагає нових, інноваційних підходів. Молодь активно застосовує сучасні формати: креативні кампанії у соцмережах, вуличне мистецтво, цифровий сторітелінг – усе це дозволяє не тільки привертати увагу, а й залучати ширшу аудиторію до обговорення важливих правозахисних тем.

Система БПД, спільно із юридичними клініками, уже сьогодні є створюють дієві простори, де молоді люди можуть реалізовувати себе як учасники просвітницьких програм, волонтери, стажери, а в перспективі - як професійні правозахисники. Серед можливих напрямків реалізації потенціалу молоді варто виділити, по-перше, освіту та просвітництво, зокрема, в частині поширення знань про права людини серед однолітків та ширшої громади шляхом проведення молодіжних тренінгів, семінарів, інформаційних кампаній та створення освітнього контенту для підвищення правової культури. По-друге, здійснення моніторингу та документування порушень прав людини через участь у кампаніях моніторингу дотримання прав людини, збирання доказів порушень та документування свідчення жертв, що є критично важливим для притягнення до відповідальності винних.

Висновки. Інститут безоплатної правничої допомоги відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні реалізації одного з фундаментальних прав людини – права на правничу допомогу, гарантованого статтею 59 Конституції України. У складних умовах сьогодення, коли Україна переживає повномасштабну війну, зростання соціальної напруги та правової невизначеності, система БПД стала надійним механізмом захисту прав громадян, особливо найбільш вразливих категорій населення. Вона не лише гарантує доступ до правосуддя, а й сприяє підвищенню правової культури, зміцненню довіри до державних інституцій і формуванню правової держави.

Попри розвиток інфраструктури, цифровізацію, активну співпрацю з громадськістю та міжнародними партнерами система БПД стикається з низкою викликів, зокрема обмеженим фінансуванням, кадровим дефіцитом та нерівномірним доступом до правничої допомоги в окремих регіонах. У цьому контексті особливого потенціалу набуває залучення молоді до сфери правозахисту. Студенти-правники, волонтери, учасники юридичних клінік та просвітницьких ініціатив при такому долученні не лише набувають практичних навичок, а й стають носіями змін, які наближають суспільство до цінностей справедливості, рівності та верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про безоплатну правову допомогу. Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
3. Результати конкурсу у 2025 році / Безоплатна правнича допомога: офіційний вебсайт. 2025. URL: <https://legalaid.gov.ua/advokatam/konkurs-advokativ/rezultaty-konkursu-u-2025-roczni>.

4. Результати опитування від Вищої школи адвокатури НААУ на тему “Проблемні питання надання безоплатної правничої допомоги”. *Вища школа адвокатури НААУ*. 04.09.2023. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/rezultati-opituvannia-vid-vishhoyi-skoli-advokaturi-naau-na-temu-problemni-pitannia-nadannia-bezoplatnoyi-pravnicoyi-dopomogi>.
5. Система надання безоплатної правової допомоги в Україні: річний звіт за 2023 рік. Київ: Координаційний центр з надання правової допомоги, 2023. 88 с. URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/zvit-systemy-bpd-2023-2.pdf>.
6. Система надання безоплатної правничої допомоги в Україні: звіт за 2024 рік. Київ: Координаційний центр з надання правової допомоги, 2025. 92 с. URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/zvit-systemy-nadannya-bpd-za-2024-rik.pdf>

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 05.03.2026

© Омельчук Л.В., Ютовець О.С., Підгородецький В.О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0